

Εισαγωγή στο πρόβλημα

Η σχέση των τραπεζών με την οικονομική ανάπτυξη είναι αμφίδρομη. Η άνοδος του εθνικού προϊόντος έχει ανάγκη ενός υγιούς πιστωτικού συστήματος και οι τράπεζες χρειάζονται καλούς και συνεπείς πελάτες για να ανταποκριθούν στον ρόλο τους στην ανακύκλωση του χρήματος. Πληρώνουν για να αναχρηματοδοτηθούν.

Τα λεγόμενα «κόκκινα δάνεια», δηλαδή τα απλήρωτα χρέη πελατών στις ελληνικές τράπεζες, υπερέβησαν τα 77 δισ. ευρώ στα τέλη του πρώτου εξαμήνου του 2014. Εκ μόνου του λόγου τούτου, οι τραπεζικοί ισολογισμοί χρειάζονται νέα, μεγάλην αναδιάρθρωση. Την τρίτη μέχρι τούδε.

Εντούτοις η δυναμική της οικονομικής υφέσεως προξενεί περαιτέρω αύξησιν των μη εξυπηρετούμενων δανείων (Non Performing Loan – NPL). Η αδυναμία των τραπεζών να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις αυξήσεως των κεφαλαίων, κατά τις δοκιμές ακραίων καταστάσεων (stress test) της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τραπεζής, θα δημιουργήσει νέαν κρίσιν στο ελληνικό πιστωτικό σύστημα. Την τετάρτην έως τώρα.

Στο τέλος του 2014 οι διορισμένες διοικήσεις των τεσσάρων κατά σειράν μεγέθους «συστημικών» (sic) τραπεζών –Πει-

ραιώς (!), Εθνικής, Άλφα και Γιούρομπανκ– πρέπει να αναλάβουν την διαχείρισιν των χαρτοφυλακίων «δὲ ἰδίων δυνάμεων»: αυξάνοντας το μετοχικό κεφάλαιο, είτε μειώνοντας το ενεργητικό, δηλαδή περικόπτοντας περαιτέρω τις πιστώσεις. Με άκρως δυσμενείς παρενέργειες διὰ την ἤδη ασθμαίνουσα οικονομία.

Ἡ ἐτέρα εκδοχή, ἡ περιτομή των τραπεζικών υποχρεώσεων προς τους πιστωτές (ομολογιούχους και καταθέτες), εἶναι ἠθικῶς απαράδεκτη. Αποτελεῖ ἀθέτησιν υποχρεώσεων των τραπεζών.

Ἐξ ἀμφοτέρων των καταλήξεων γεννᾶται τεράστιο πρόβλημα στις ελληνικές τράπεζες και στο Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΤΧΣ), το οποίο τις ελέγχει. Το ισολογιστικό κενό του ενεργητικού των τραπεζών αποτελεί θρυαλλίδα στα θεμέλια ὄχι μόνον της ιδιωτικῆς οικονομίας, ἀλλὰ και της δημοσίας. Απειλεῖ το πολιτικό κατεστημένο της χώρας, εἴαν δεν λάβει εγκαίρως τις δέουσες αποφάσεις διὰ την ἀναδιάρθρωσιν των οφειλῶν προς τις τράπεζες –κάτι που βρίσκει ἀντίθετη την «Τρώηκα»–, να ἀποδειχθεῖ για ἄλλη μία φορά κατώτερο των περιστάσεων.

Ἡ κυβέρνησις Σαμαρά - Βενιζέλου χρονοτριβεῖ και καιροσκοπεῖ, ὡς συνήθως με ἡμίμετρα (διαγραφές προστίμων, ρυθμίσεις λήξεων και... «αναβαλλομένους φόρους» για τις τράπεζες!), ἐνὸς πάσα ἄλλη λύσις του προβλήματος, ὡς μία νέα ἀνακεφαλαιώσις ἀπὸ το ΤΧΣ, θα ἀυξήσει το ἤδη ἐπαχθές φορολογικό βάρος.

Υφίσταται συνεπῶς υπαρξιακό πρόβλημα ὄχι μόνον διὰ το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, ἀλλὰ και διὰ το πολιτικό κατεστημένο της χώρας, ἐνδεχομένως δε και πέραν αὐτοῦ – διὰ την «ευρωζώνη», ἡ ὁποία ἀντιμετωπίζει ἀνάλογα προβλήματα στην Γαλλία και στην Ἰταλία.

Οι τράπεζες του λεγομένου ευρω-νότου (Ισπανίας και Πορτογαλίας) υποκρύπτουν αιφνίδιες εκπλήξεις, ως η Μπάνκο Εσπρίτο Σάντο, η οποία διεσώθη από άμεση χρεοκοπία μόνον ύστερα από έγχυσιν 4,6 δισ. ευρώ υπό του πορτογαλικού δημοσίου (bailing out). Οι προηγηθέντες ευρω-πανηγυρισμοί διά την επάνοδον της Πορτογαλίας στις διεθνείς αγορές κεφαλαίων ταχέως διεψεύσθησαν. Εσωτερικήν αναδιάρθρωσιν (bail in) αντιμετωπίζει και το αυστριακό τραπεζικό σύστημα κατόπιν της προσφοράς υποβαθμίσεώς του.

Η μεταφορά του ελέγχου του τραπεζικού συστήματος στην Ευρωπαϊκή Νομισματική Αρχή, δηλαδή ουσιαστικώς στην γερμανική Μπούντεσμπανκ με τις γνωστές προκαταλήψεις της, δεν ισχύει για όλα τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ενώσεως (Βρετανία, Σουηδία, Δανία, που διατηρούν την ανεξαρτησίαν των), ούτε εξυπηρετεί αναγκαιώς τα εθνικά συμφέροντα όλων των χωρών της ευρωζώνης, ενώ πάσχει βαρέως από πλευράς δημοκρατικής νομιμοποίησης. Π.χ. ο λαομίσητος φόρος ΕΝΦΙΑ έχει απώτερο σκοπό την μείωσιν του χρεωστικού υπολοίπου της Ελλάδος στο σύστημα εκκαθάρισεως των πληρωμών μέσα στην ευρωζώνη («Target 2») και όχι την εξυγίανσιν του τραπεζικού μας συστήματος.

Οι «φεντεραλιστές» υποστηρίζουν διακαώς την «τραπεζική ένωση», ελπίζοντας ότι θα κατοχυρώσει τις ευρω-τράπεζες από μελλοντικές κρίσεις. Η ένωσις ίσως αποδειχθεί όμως ένα νέο λάθος, χείρον του πρώτου, της καθιερώσεως του ενιαίου νομίσματος, του ευρώ.

Όπως όλα τα «πόδια δεν ταιριάζουν σε ένα παπούτσι», έτσι και τα εθνικά τραπεζικά συστήματα και η «κουλούρα» τους απέχουν έτη φωτός μεταξύ των ώστε να ελέγχονται από μία και μόνη ομοσπονδιακή εποπτική αρχή. Όταν η Γερμανία έχει δύο

και η Αμερική, που είναι συγκροτημένη ομοσπονδία, διαθέτει περιφερειακές κεντρικές τράπεζες (π.χ. η Φέντεράλ Ρηζέρβ οφ Σαιν Λούις), εκτός της κεντρικής ΦΕΝΤ, θεωρείται δύσκολη η παρακολούθηση των μικρών περιφερειακών τραπεζών από μία κεντρική εποπτική αρχή, ενώ ο τυχόν ασφυκτικός έλεγχος θα περιορίσει περαιτέρω την ρευστότητα στην οικονομία.

Τέλος, η ενοποίησης της ευρωζώνης, που επιβάλλει διά της «ενωσιακής μεθόδου» το δίδυμο Μέρκελ - Σόιμπλε, παραγνώνει την συνολική ενεργό ζήτηση στην αύξηση του εθνικού προϊόντος, ενώ αποτελεί παρωχημένη αντίληψη υποβαθμίσσεως του ρόλου των δημοσίων επενδύσεων ως οχήματος μείωσης της ανεργίας, εν ονόματι μιας κάποιας δημοσιονομικής πειθαρχίας.

Υπό την έννοιαν αυτή κακώς παρομοιάζεται υπό τινων το γερμανικό δίδυμο με τον Αδόλφο. Μάλλον ταιριάζει με τον καγκελλάριο Χάινριχ Μπρύνινγκ, που με την πολιτική λιτότητας του 1932 και τα 4 εκατομμύρια ανέργους που προκάλεσε άνοιξε τον δρόμο στον ολοκληρωτισμό στην Γερμανία.

Σήμερα η ανεργία στην χώρα μας υπερβαίνει το 27% του πληθυσμού. Το κύμα λαϊκής δυσφορίας κατά του ευρώ αυξάνει. Η ελληνική... «Βαϊμάρη» βαρύνεται όχι μόνον με την πρωτοφανή ύφεσιν, αλλά παραδόξως περιμένει την θεραπεία της από εκείνους ακριβώς που την προκάλεσαν, από ανάξιον πολιτικό κόσμο.

Η ελληνική κρίσις προεκλήθη τον Δεκέμβριο του 2009 όχι τόσο από το μεγάλο δημόσιο χρέος (κατώτερον πάντως της Γαλλίας και της Ιταλίας), όσον από τις αντικαταστατικές ενέργειες της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τραπεζής, η οποία ακύρωσε τα ελληνικά ομόλογα ως εγγύησιν για την αναχρηματοδότηση των τραπεζών.

Αξίζει συνεπώς να ερευνήσωμε το τραπεζικό πρόβλημα, περισσότερο παντός άλλου, ως του δημοσιονομικού ελλείμματος, του πραγματικού ύψους του δημοσίου χρέους ή της παραμονής της Ελλάδος στην ευρωζώνη, εντέλει δε του μέλλοντος της ευρωζώνης – χωρίς βεβαίως να υποτιμάται η προβληματική λειτουργία της. Η ενασχόλησις με το πρόβλημα των τραπεζών έχει και προειδοποιητική σημασία: Από το χωλαίνον πιστωτικό σύστημα αναμένεται η επομένη κρίσις του πολιτικού μας συστήματος. Η τετάρτη από του 2008.

Η πρώτη κρίσις

Η παγκόσμιος πιστωτική κρίσις του 2008 δεν είχε πλήξει άμεσα τις ελληνικές τράπεζες, ως λ.χ. έγινε με τις αμερικανικές και τα πιστωτικά ιδρύματα των γερμανικών κρατιδίων –Landesbanken– που διέσωσε η ομοσπονδιακή γερμανική κυβέρνηση το 2009... «άρον άρον», δαπανώντας πολλά δισεκατομμύρια ευρώ και σήμερον δίδουσα μαθήματα στους άλλους περί χρηστής διοικήσεως και άλλα ηχηρά παρόμοια.

Οι δικές μας τράπεζες προ του 2007 δεν ήσαν εκτεθειμένες σε επενδύσεις «δομημένων ομολόγων» και τιτλοποιήσεις δανείων χαμηλής πιστοληπτικής στάθμης, ως π.χ. η Μόργκαν Στάνλεϋ, η Λήμμαν Μπράδερς, η AIG, η Μέρριλ Λυντς και η Σίτυ Μπανκ στις ΗΠΑ, η Ντόυτσε Μπανκ με τα παρακλάδια της στην Γερμανία, η Ρόγιαλ Μπανκ οφ Σκότλαντ στο Ηνωμένο Βασίλειο, η UBS στην Ελβετία, που την διέσωσε η ομοσπονδιακή κυβέρνηση την υστάτη στιγμή με 60 δισ. ελβετικά φράγκα συμμετέχουσα στο κεφάλαιό της.

Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα ήταν το 2008 ακόμη αξιόμαχο, εξαιτίας της προηγούμενης ιδιωτικοποίησης. Οι διοικήσεις είχαν αναλάβει τις ευθύνες και έν τινι μέτρω ήσαν προσεκτικές στην διαχείρισιν των κινδύνων – αν και όχι πάντα.

Λόγω της καταργήσεως των πιστωτικών ελέγχων και της συνήθους απληστίας των τραπεζιτών –αίτιο όλων των κρίσεων–, οι εμπορικές τράπεζες χρηματοδότησαν αφειδώς την οικοδομή και τα κόμματα εξουσίας, τα οποία σήμερα αδυνατούν να πληρώσουν τα χρέη.

Η υιοθέτηση του ευρώ ως νομίσματος της χώρας το 2002, μεταξύ άλλων δεινών που επεσώρευσε (π.χ. τον υπερδιπλασιασμό του κόστους ζωής), κατήργησε τους προληπτικούς πιστωτικούς ελέγχους και επέτρεψε τον δανεισμό σε ξένο νόμισμα (π.χ. ελβετικά φράγκα) και την ελεύθερα εξαγωγή κεφαλαίων. Προς μεγάλη «χαρά» των τραπεζιτών, που κυνηγούσαν τότε τζίρους και μερίδια αγοράς, και προς μεγάλην ζημίαν σήμερα των δανειοληπτών, που λόγω της ανατιμήσεως του ελβετικού φράγκου έναντι του ευρώ αδυνατούν να πληρώσουν τις οφειλές.

Τα αφύσικα χαμηλά επιτόκια της ευρωζώνης και η απεριόριστη προσφυγή των εγχωρίων τραπεζών στους ευρωπαϊκούς μηχανισμούς αναχρηματοδότησεως διόγκωσαν την εγχωρία συνολική ζήτηση, η οποία ήταν αδύνατο να διατηρηθεί από εσωτερικούς πόρους, παρά μόνον δι' εξωτερικού δανεισμού – όπερ μακροπροθέσμως αδύνατον.

Η διαστολή των δημοσίων ελλειμμάτων, χρηματοδοτούμενη με δανειακούς πόρους εκ του εξωτερικού, προκάλεσε τελικώς κρίση στις εξωτερικές συναλλαγές. Με την συνήθη ευρω-αυταρέσκειά των, οι νομισματικές αρχές δεν πρόσεξαν τον κίνδυνον, ο οποίος εκλόνισε την ισορροπία στο ισοζύγιο πληρωμών...

Έως ότου στις 22 Σεπτεμβρίου του 2008 συνέβη ένα ιστορικό γεγονός που πέρασε σχεδόν απαρατήρητο: Οι δύο «συνυπεύθυνοι» της απολύτου δημοσιονομικής κραιπάλης αλλά ουσιαστικώς ανεύθυνοι κυβερνήτες της χώρας, ο πρώην πρωθυπουργός Κώστας Καραμανλής και ο τέως «υπουργός Οικονομικών και Οι-

κονομίας» (sic) καθηγητής Γιώργος Αλογοσκούφης [κορδακίζοντας ότι «η (διεθνής) κρίση δεν μας... αγγίζει»!], επισκέφθηκαν τον άρτι διορισθέντα διοικητή της Τραπεζής της Ελλάδος (ΤτΕ) Γεώργιο Προβόπουλο και ενημερώθηκαν από τις υπηρεσίες της ΤτΕ διά το αφανές δημοσιονομικό έλλειμμα και το προφανές του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, που υπερέβαιναν το 14% του ΑΕΠ της χώρας, και ανεζήτησαν «μία κάποια λύση».

Στην αχλή των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 και της προηγούμενης απολύτου σπατάλης και διαφθοράς, η χώρα είχε φθάσει στο χείλος του κρημνού. Το φθινόπωρο του 2008 αντιμετώπιζε άμεση στάση πληρωμών όχι εξαιτίας της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσεως, αλλά λόγω της υπερμέτρου αυξήσεως της εγχωρίου καταναλώσεως.

Τα συναλλαγματικά αποθέματα της χώρας είχαν μειωθεί κάτω των μηνιαίων δαπανών δι' εισαγωγάς και θα εξαντλούντο άμεσα εάν δεν ελαμβάνοντο δρακόντεια μέτρα. Αλλά οι προσδοκίες του «εργαζόμενου λαού», της «δοκιμαζόμενης αγροτικής τάξης» και του 1,5 εκατομμυρίου δημοσίων υπαλλήλων ήσαν υπέρ της αυξήσεως των παροχών. Οι εγχώριοι αναλυτές (ΣΕΒ, ΙΟΒΕ, ΚΕΠΕ) ευρίσκοντο εν μέσω θέρους εις... χειμερίαν νάρκη και οι ταγοί της οικονομίας (ΤτΕ, Κομμισιόν, ΔΝΤ) εποίουν την νήσαν – μη διαταράξουν λεπτές ισορροπίες (των εισαγωγέων αυτοκινήτων).

Αμχανία κατέλαβε την ελληνικήν ηγεσίαν, όταν ο διοικητής της ΤτΕ εδήλωσεν αδυναμία αντιμετώπισεως του προβλήματος.*

* Πρώτη παρανομία της διοικήσεως Γ. Προβοπούλου, άμα τη αναλήψει των καθηκόντων, ήταν η παράτασις της εκκαθαρίσεως των χρηματιστηριακών πράξεων από 4 εις 10 ημέρας, που έδωσε την ευκαιρία χειραγωγήσεως των μετοχών και των «σπρεντς» από διαφόρους επιτηδείς του τραπεζικού τομέως, εκ του οποίου προήρχετο ο νέος τότε διοικητής.

Από κοινού τότε οι «τρεις Καππαδόκες» αποφάσισαν να μεταβούν στην Φραγκφούρτη και να ζητήσουν την βοήθεια του διοικητού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τραπεζής (ΕΚΤ) Ζαν-Κλωντ Τρισσέ –να χρηματοδοτήσει την Ελλάδα–, διά να καλύψουν το δίδυμο έλλειμμα: του δημοσίου και του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, που είχε ξεφύγει παντός ελέγχου.

Ο μεσίτε Τρισσέ, αν και αναρμόδιος διά το υπερβολικόν δημοσίον έλλειμμα της Ελλάδος (υπόθεσις της Κομμισσιόν), έσπευσε να τους διαβεβαιώσει (στις 17/10/2008) ότι «ουδέν πρόβλημα για την ελληνική οικονομία». Αρκεί, ως είπεν, η κυβέρνησις να δώσει εγγύησιν στα ομόλογα που θα εκδώσουν οι τράπεζες και αυτές να σπεύσουν να τα προεξοφλήσουν στην ΕΚΤ, παρέχουσες αντίστοιχες πιστώσεις στο ελληνικό δημόσιο, με ελαφρώς ανεβασμένο επιτόκιο!

Οι τραπεζίτες «μυρίστηκαν το τυρί», αλλά δεν είδαν «την φάκα», και ανέλαβαν την χρηματοδότησιν του ελληνικού δημοσίου χρέους, δηλαδή ουσιαστικώς του ελλείμματος εξωτερικών συναλλαγών. Το άνοιγμα προσωρινώς μεν εξησφαλίσθη με την ταχυδακτυλουργία του Τρισσέ (μέσω του «Target 2», βλ. σχετικώς κατωτέρω), αλλ' ούτως εμολύνθησαν οι ελληνικές τράπεζες με «τοξικά ομόλογα» του δημοσίου, εξησφαλισμένα με... αέρα κοπανιστό.

Η επίσκεψις των Ελλήνων επισήμων στην Φραγκφούρτη υπήρξε η αφετηρία της μεγαλυτέρας καταστροφής του ελληνικού τραπεζικού συστήματος μέχρι τούδε. Υπήρξαν βεβαίως και άλλες τραπεζικές κρίσεις, ως επί διοικήσεως της ΤτΕ υπό του Δημ. Χαλικιά, που είχε ξεμείνει με 300 εκατομμύρια δολάρια συναλλαγματικά αποθέματα, το 1985, επί κυβερνήσεως Ανδρέα Παπανδρέου. Αλλά τότε υπήρχε η δραχμή. Με μίαν υποτίμησιν 15% διορθώθη –πάλι προσωρινώς– το κακό. Τώρα

όμως, με το ευρώ, η λύσις της εξωτερικής υποτιμήσεως ήταν αδύνατη. Αντί αυτής επελέγη η «εσωτερική υποτίμηση», με ό,τι αυτή συνεπάγεται για την ανεργία, την υπερφορολόγησιν και την δημογραφικήν απίσχνασιν του ελληνισμού.

Το σημερινό πρόβλημα των τραπεζών αποδίδεται: 1. Στην άγνοια της ΕΚΤ να χειρισθεί την πιστωτική κρίσιν (versus αγοράζοντας τα ομόλογα στην δευτερογενή αγορά). 2. Στην κακοήθεια της ελληνικής ηγεσίας να αναλάβει τις ευθύνες της (καταβάλλοντας το πολιτικό κόστος από την απόλυσιν των πελατών της στο δημόσιο). 3. Στην απληστία των τραπεζιτών, που δελεάσθηκαν από τις υψηλές αποδόσεις των κρατικών ομολόγων (με άρνησιν συγκαταθέσεως θα είχαν αποφύγει την παγίδα των «τοξικών» ομολόγων).